

na mnogo rabo medú i voska čedalje bolj, al v smislu popolnejših čbelnjakov ali družih čbelarskih priprav premenilo se je le malo. Nalevne koše nahajamo deloma v severnih krajih, kamor še ni dospela umnejša čbeloreja. V južnejših je koše nadomestil že nekoliko sposobnejši, iz desk zbiti panj. To se imamo, ako se ne motim, zahvaliti cesarici Mariji Tereziji, ktera si je za povzdigo čbeloreje mnogo prizadela. Pod njenim gêsлом povzdignila se je čbeloreja na Koroškem, od koder tudi prej da ne kranjski panj izvira.*)

Navadno se sodi napredovanje enega ali družega početja po popolnosti izdelkov ali pridelkov. Pri čbeloreji pa to merilo nikakor ne velja; saj se ne dá misliti, da bi danes ali jutri čbele kaj boljega nego med i vosek v panj nosile. Poslužiti se moramo toraj družega merila, ktero v potrebnih sredstvih ali orodji obstoji, kar smo deloma dozdej tudi storili. Od njih popolnosti je odvisno pri vsakem delu več ali manj težave, več ali manj časa, i dobrot pridelka ali izdelka. Gledé na vse se more ločiti tretja in to najnovejša dôba, pa tudi najpopolnejša; kajti nove najdbe so, kar se oblike panjev i družega orodja tiče, tako popolne, da skor ni boljega zahtevati.

Značaj te dôbe je dovršena popolnost v zvezi sè najmanjšim trudom i največimi dohodki.

Korak iz druge v tretjo dôbo je toraj velik, čemur se pa ni čuditi, ker je znano, da je temelj novim iznajdbam skupstvo neutrudljivega premišljevanja i preiskavanja skrivnostne čbelne narave. Več imenitnih nemških naravoslovcev, katerih imena tukaj imenovati bi prezamudljivo bilo, se je potrudilo, na tanko opazovati vse, kar se v živem panji godi, i to z dobrim vspehom. Ustregli so s tem vedi, kakor tudi marljivim čbelorejcem, katerim je bila potem dalja naloga več ali manj vse djanstveno v korist obrniti. (Dal. prih.)

Nove postave.

Dve novi postavi ozir zakona.

I. Postava o poskušnjah, da se odvrne sodnijska ločitev zakonskih.

§. 1. §§. 104., 107. in 132.***) občnega državljanškega zakonika, ki nakladajo zakonskim dolžnost, sklep ločitve naznaniti svojemu pravemu duševnemu pastirju, nimajo nobene veljave več.

Vendar pa jim je pripuščeno, ta sklep razodeti svojemu duhovnemu pastirju ter prositi ga za spisano spričalo, da je storjena poskušnja bila brez vspeha (§. 104. in 107. obč. drž. zak.).

§. 2. Kadar prošnji za ločitev (§§. 105. in 107. obč. drž. zak.) ni priloženo spričalo duhovnega pastirja,

*) Mi pa mislimo, da od Kranjcev so panj dobili Korošci, ker že pod cesarico Marijo Terezijo je bil naš Janže učitelj čbeloreje na Dunaji. Vred.

**) §. 104. se je glasil: „Zakonska morata najpred svoj sklep, se ločiti, z nagibleji vred, svojemu fajmoštru razodeti. Dolžnost fajmoštra je, zakonska slovesne obljube opomniti, ki sta jo pri poroki eden družemu storila, in jima škodljive nasledke ločitve krepko na srce djati. To opominjanje se mora tri razne kratki ponoviti. Ako nič ne izda, mora fajmošter vdeležencema spisano spričevalo izročiti, da sta, čeravno trikrat opominjana, pri želji, se ločiti, ostala.“ — §. 107. se je glasil: „Ako ena stran v ločitev privoliti neče, in druga stran ima pravične vzroke, tirjati jo, se morajo tudi v tem primerljeju prijazni opomini fajmoštra pred poskusiti. Ako ti nič ne hasnejo, ali če se obdolžena stran brani, pred fajmoštra priti, se mora prošnja s fajmoštrovim spričevalom in potrebnimi dokazi podati redni sodnji, ktera bode to reč iz uradske dolžnosti preiskala in razsodila. Sodnik sme, še preden razsodbo stori, tisti strani, ktera je v nevarnosti, odločeno spodobno prebivališče dovoliti.“ — §. 132. se je glasil: „Za ločitev od mize in postelje veljajo tudi pri židovskih zakonskih občni predpisi; tudi oni se morajo na rabina ali verskega učenika obrniti, in ti bodo po zgorej danem zaukazu ravnali.“

da je poskušnja bila brez vspeha (§. 1.), tedaj mora pristojna sodnija, predno prične obravnavati glavno stvar, vse to, kar §. 104. obč. drž. zak. zapoveduje, storiti, to je, zakonska trikrat in sicer vselej po preteklih osmih dneh enkrat opominjati.

§. 3. V zapisnik o storjeni trikratni taki poskušnji zapiše se le vspeh, ki ga je imela poskušnja.

II. Postava o zakonih med krščanskimi raznoverniki.

§. 1. Zakoni med raznimi krščanskimi verniki (katoličani, luterani itd.) morajo se po sicer postavni poti oklicati pri službi božji v župniji (fari) obeh zaročencev.

§. 2. Privoljenje v zakon mora se pri tacih krščanskih mešanih zakonih vpričo dveh prič slovesno izreči pred pravim duhovnim pastirjem enega obeh zaročencev ali pred njegovim namestnikom.

To se sme tudi takrat zgoditi, kadar je zakon bil oklican pri politični gosposki. (To pa se zgodi, če kateri teh duhovnih pastirjev odreče oklic). Zaročencema je vselej na prosto voljo dano, cerkveni blagoslov svojega pred duhovnim pastirjem enega zaročenca sklenjenega zakona prositi tudi pri duhovnem pastirju družega zaročenca.

§. 3. Oddelka 71. in 77. obč. drž. zakonika*) in vse druge postave in ukazi o mešanih zakonih, ki so navskriž tej postavi, nimajo nobene veljave več.

Narodno-politične stvari.

Zopet Ilirija?

Ilirija bila je že trikrat: prva starodavna pod imenom „Illyricum magnum“ pred rojstvom Kristusovim; drugo je vstvaril cesar Napoleon I. leta 1809., tretjo pa cesar Franc I. leta 1816., pozneje, leta 1825., predrugačeno.

Ker je sopet počil glas, da vlada dunajska name-rava iz groba klicati Ilirsko kraljestvo, in je tržaški dopisnik v „Wanderer-ji“ na dan prinesel to, kar je gotovo le še političin embryo, pa je rekel, da „gré zdaj za to, da se staro ilirsko kraljestvo zopet ustanovi“, res ne vemo, pri čem da smo: ali pri Napoleonovi Iliriji ali Francovi?

Napoleon I. je ukazal 14. oktobra 1809. l. tako-le: „Okrožje Beljak, Kranj, nekdanja avstrijska Istrija, Reka in Trst, dežele pod imenom Primorsko, in vse, kar je našega na desnem bregu Save, in Dalmacija s svojimi otoci, naj se vprihodnje imenujejo ilirske dežele.“ — Ta Ilirija je bila francoska noter do časa, da je Napoleon vse zgubil, in 1816. leta je bila kot kraljestvo zopet ustanovljena po cesarju Francu I., ali predrugačena 1825. leta in tako tudi oklicana v ustavnem pismu, ki ga je dal 25. dne malega travna 1848. leta cesar Ferdinand I., kjer v §. 2. beremo, da Ilirija obsega kranjsko in koroško vojvodstvo in primorsko poglavarstvo.

Ker tedaj ta Ilirija še je, dopisnik „Wand.“ pa govori, „o novem ustanovljenji starega kraljestva (Her-

*) §. 71. se je glasil: „Oznanilo se mora ob treh nedeljah ali praznikih pri navadnem cerkvenem shodu farnega okraja opraviti, in ako ženin in nevesta vsak v drugem kraju prebivata, v obeh farah. Pri zakonih med nekatoliškimi verniki se mora oklic opraviti ne samo v njih boguslužbenih zbirališčih, temuč tudi v tistih farnih cerkvah, v katerih okraju prebivajo; in pri zakonih med katoliškimi in nekatoliškimi kristjani v farni cerkvi katoličana in v molitvenici nekatoličana, kakor tudi v katoliški farni cerkvi tistega okraja, kjer nekatoličan stanuje.“ — §. 77. se je glasil: „Ako se katoliška in nekatoliška oseba vzameta, se mora privoljenje pred katoliškim fajmoštrom vpričo dveh svedokov (prič) izreči; vendar sme na zahtevanje druge strani tudi nekatoliški dušni pastir pri tem slovesnem opravilu pričujoč biti.“

stellung des alten Königreiches), moremo po takem res misliti, da gré za obširnejše kraljestvo, kakor je to od 1848. leta.

Al naj je to ali uno, zmirom moramo biti neverni Tomaži, dokler nimamo črnega na belo — in to za to, ker že leta 1866. meseca julija (glej „Novice“ list 34.) je počil enak glas, da po mislih nadvojvode Albrechta iz glavnega vojnega stanovišča v Gorici vlada hoče vse primorske dežele — Gorico, Trst in Istro — s Kranjsko vred v eno samo skupino z enim samim namestništvom in enim samim skupnim deželnim zborom — in tem v Trstu! — združiti.

To se je nameravalo takrat, ko je italijanizem žugal pogoltniti vse slovenske primorske dežele — al ko je prejenjal — če tudi ne jenjal — vihar vojni, ostalo je zopet vse pri starem.

Taka je menda tudi zdaj; tam gori na Dunaji še niso spregledali in spoznali prav, kodi da je treba voziti in kako krmiliti, da se državni voz vnovič in za vselej ne zvrne.

„Novicam“, ki od 1848. leta vsako važno politično stvar pretresajo, je tedaj zopet prilika dana, iznova prevdarjati Ilirijo in rešiti prašanje: kaj narodnosti slovenski obeta ilirsko kraljestvo: ali pridemo na bolje ali ne, ker dobimo koroških Nemcev in primorskih Lahov v skupino, ako se namreč Ilirija namerava po osnovi 1825. leta, potrjeni po ustavnem pismu od 1848. leta, osnovati. (Dal. prih.)

Spomini na deželni zbor kranjski.

Razprave o vpeljanji slovenskega jezika v šolah in uradnijah.

(Na dalje.)

Govor poslanca Svetca se je glasil tako-le:

„Gospod Kromer je obžaloval, da se je v naši deželi vnel prepir zastran jezika. Al jaz bi prašal, kdo je pa kriv, da imamo prepir? Ali je treba imeti prepir? Podajte se, moja gospoda, tistemu, kar zahteva pravica, kar zahteva postava, in kar zahteva naravno pravo, pa je vsega prepira konec. (Živa pohvala na levici in med poslušalci.) Dokler pa Vi nečete sprejeti tega stala, do tistih mal bode prepir, in gospôda moja, prepir, kterege ne bo prej konec, dokler pravična stvar ne zmaga. (Dobro, dobro! na levici in med poslušalci.)

Gosp. Kromer hvali stare čase, ko ni bilo od tega prepira še nobenega sledú; jaz njegove hvale ne morem potrditi; kajti oni časi bili so žalostni za našo narodnost. Res je vladal mir, toda na eni strani mir pasivni, to je bil mir, kakoršen vlada na pokopališču, kakoršen vlada na grobu; Slovenci so bili mrtvi, se niso čutili. On hvali čase, ko so „vandrovci“ hodili iz Ljubljane v nemške kraje, in se bogatili tam z nemškimi znanostmi in skušnjami; on hvali čase, ko naš dijak od slovenščine ni nič vedel, ko se je izobraževal samo v nemškem jeziku, ko so ga na Dunaji radi za privatnega učitelja ali inštruktorja jemali. Ja, gospôda moja, res je, bilo je tako; ali vprašam Vas, primerite tisti čas sedanjemu času, ali je res takrat obrtnost, učenost tako slovela; ali se nam ne očita od vseh strani, da je naš narod daleč za drugimi zaostal? Ko bi tisti časi res tako srečni bili, pač bi to ne moglo biti; ampak mi bi morali stati na vrhuncu obrtnijskih vednosti, na vrhuncu znanstvenega izobraženja. Saj tega ne porečete, da je slovenski jezik kriv, da smo zaostali; zakaj slovenske šole smo še le dobili zadnja leta, pred petimi ali šestimi leti — še le od tistihmal nam je bilo mogoče, poskušati nauk v svojem jeziku. Ali mar ni tako? (Dežman se smeja.)

Gosp. Kromer misli, odkar so naši dijaki jeli učiti se slovenskega jezika, so zaostali v izobraženji, kriminalna sodnija ima opravljati ž njimi, in namesti da bi se učili in izobraževali, trosijo svojo delavnost po čitalnicah. Na to imam jaz le to odgovoriti, da tudi dijaki v starejših časih niso bili na tako visoki stopinji, kar se tiče nemškega jezika, da bi ne bilo nič več želeči treba. Ozrmo se v praktično življenje, in skušnje nam bodo pokazale, da ljudje, ki so vse šole po starem izdelali, nemškega jezika vendar ne znajo; le lomijo ga, in le malokteri se je po svojem lastnem učenju dokopal do tega, da ga res zna, pa ne iz šole, ampak iz lastnega učenja.

Gosp. Kromer je omenil, da je en gimnazijast naredil dvajset pogreškov v nemškem spisu. Na to odgovarjam: Ne davno je stal v enem nemškem časniku ljubljanskem nemški spis od enega gospoda iz stare šole, ki je zdaj sodnik v nekem kranjskem trgu, tudi tistega gospoda nemški spis sem jaz občudoval, kajti naredil je bil tisti gospod morebiti tudi kakih dvajset pogreškov (dobro! smeh na levici in med poslušalci), in ta gospod posluje že veliko let v praktičnem življenji, šole je izdelal čisto po stari sistemi, in tudi uraduje samo v nemškem jeziku. Vidite tedaj, da tudi tak ne zna vselej nemškega jezika! (Smeh.)

Kar se tiče tega, da imajo kriminalne sodnije tudi z dijaki opraviti, mislim, da se to ne godi samo pri nas, ampak tudi kje drugod, in lahko se tega prepričamo iz časnikov. To pa rečem, da se morebiti nikdar ni tako ostro pazilo na slovenske dijake, kakor dandanašnji, in da sodnije v starejših časih bi bile marsikaj za otročarijo izrekle, kar dandanašnje izrekujejo za kriminalna hudodelstva. (Gromoviti dobroklici in smeh na levici in med poslušalci; nemir na desnici.)

Gosp. Kromer je pripovedoval... (besedo mu preseka posl. Kromer obrnivši se do predsednika: Gospod predsednik, kaj je tukaj vse dopuščeno, tudi uradniško čast tako napasti, kakor je to g. Svetec storil? To je vendar presilno!)

Poslanec Svetec nadaljuje: „Prosim, ima gosp. Kromer pravico, mojo besedo pretrgati? (Predsednik odgovori, da Svetec ni nič tacega rekel, da bi bil zaslužil svarilo. Pravo, pravo na levici in med poslušalci.) Poslanec Svetec nadaljevaje: Nadalje je očital gosp. Kromer naši mladini, da zahaja tudi v čitalnice. Kolikor je meni znano — vsaj za Ljubljano vem — je šolski mladini za zdaj prepovedano, čitalnico obiskovati; tedaj se zastran tega nič prepirati ni, ali je govoril pravico, ali krivico. Al če na slovensko mladino pazijo, da ne bi k narodnim društvom pristopala, vprašam, gospôda moja, ali se tudi tako ostro meri, kadar kdo k nemškim turnarjem pristopi. (Smeh.) Ali je morebiti tudi takrat toliko hrupa?

Gosp. Kromer nadalje pravi, da je zdaj nastalo sovraštvo med Slovenci in Nemci, in da to sovraštvo zmerom bolj narašča. Na to mu odgovarjam, da to ni po vse res. Mi proti poštenim Nemcem, proti pravičnim Nemcem nimamo nobenega sovraštva, in kdor pozna skušnje v našem mestu, bode videl, da je ravno domača stranka poštene Nemce podpirala in si prizadevala, poštene Nemce spraviti v mestni in druge zastope.

Slovenska stranka ni nikdar poštenih Nemcev odbijala; kar pa res ne moremo trpeti, to so tisti Nemci, kateri so prišli iz tujega, ter pomagajo, domači narod zatirati; proti tem, potem proti tistim Nemcem, ki niso pravi Nemci, ki so ko Slovenci odrasli, ki so še nedavnej kratke hlače nosili (smeh), zdaj se pa šopirijo za Nemce, in domačo reč, domač narod zatirajo, proti takim Nemcem se stavimo, in ti so vredni našega sovraštva. (Živahna pohvala na levici in med poslušalci.) (Dal. prih.)

„Novicah“ bral ali sicer slišal govoriti. To me pa od namena mojega ne zavrača, kajti prepričan sem, da je le malo taci, i da vse to je na splošno čbelorejo le malo ali da ni celó nič upliva imelo. Gotovega vzroka, zakaj to, ne vem, — vendar pa se mi dozdeva, da je tū sebičnost vmes. Pravega Dzirzonizma, kakoršnega nahajamo po severnih deželah, ne morem priporočati, ker ondi rabljeni panjovi so — po pravici reči — prenapeto izvršeni, in to je krivo, da en sam panj veljá 3 do 6 gold. To je cena, ktere se skoro vsak ustraši.

Avgusta meseca sem skušal, nekoliko domačih čbelarjev pridobiti za Dzirzonove panjove, i sem si 3 panje prav po pravilih izdelati dal, a jih na ogled povabljenim čbelarjem razložil. Da so dobri, tega mi nihče ni tajil; al ko je visoka cena zapela, vsak je z glavo pomajal rekoč: „to je za nas prvič predrago, i tudi so ti širokim omaram podobni panjovi za vožnjo na pašo tako slabi, da slabejši ne morejo biti.“ Obupal sem že skoro, al kmalu se spomnim, da ni ravno vnanja podoba pri panju odločna, i za tega del polastila se me je misel, navadne naše domače panjove v Dzirzonove spremeniti. V ta namen sem se podal do častitega duhovna gosp. Pavletiča, vodje gluhomutne učilnice v Gorici, da vidim, kako so njegovi panji navadne oblike, po Dzirzonu prestvarjeni. Kaj prijazno me oni gospod sprejme, i mi drage volje vse na tanko razodene, za kar sem mu očitno hvalo dolžan. Domú prišedši koj mizarju naročim, naj mi panj po novi obliki napravi; ker sem mu vse na tanko razložil, zato ga tudi dobro dovrši.

Primirjaje panj gosp. Pavletiča s prvotnim Dzirzonovim skušal sem, ali bi se ne dala ona ali druga stvar zboljšati, i dosegel sem panj, ki je bil koj vsem všeč, i to tem več, ker komaj 20 do 30 krajcarjev več stane nego navadni. Ker so zasluge vrlega gosp. Pavletiča v kmetijskih i družih zadevah sploh znane, nadjam se, da mi častiti gospod ne bode zazlobil, ako skušam korist njegovega panja vsem čbelarjem priobčiti.* (Kon. prih.)

Narodno-politične stvari.

Zopet Ilirija?

(Dalje in konec.)

Kraljestvo ilirsko, kakor je bilo poslednjič vstvarjeno, obsega: 1. vojvodino kranjsko, 2. vojvodino koroško in 3. avstrijsko-ilirsko primorje, kamor spadajo: a) poknežena grofija goriška in gradiškanska, b) mejna grofija istrijska s kvarnarskimi ali hrvaškimi otoki, c) mesto tržaško s svojo okolico. Zemlja tega kraljestva meri $489\frac{4}{10}$ štirjaških milj, duš pa šteje 1 milijon in 305.064, kateri — kakor P. Kozlerjev „Slov. zemljepis“ pravi — prebivajo v 55 mestih, 56 trgih in 6868 vaséh.

Štajarcev tedaj pogrešamo vmes.

Že 1849. leta je dunajsko ministerstvo iz Dunaja poslalo novo deželno osnovo (združenje Kranjske, Istre in Goriške z Gradiško) ljubljanski deželni vladi v prevdarek, in ranjki svetovalec vitez Frid. Kreutz-

*) Žal nam je, da obris našim v čbelarstvu nevednim lesorezom ni tako jasen, da bi si ga upali brez pomot narediti. To bi še le mogoče bilo tadaj, ako bi panj pred saboj imeli. Zato si bode sl. odbor družbe kmetijske, kader ta popis bere, morebiti po častitem gosp. pisatelju tega članka naročil tak panj in ga v velikem zboru na ogled postavil. Tako bode ogled panja samega več pripomogel v razširjenje njegovo nego obris. Sicer pa bode brž ko ne ta popis marsikterega čbelarja spodbudil, da si tudi sam naroči koristno novino, ali da to storitūdi kaka kmetijska podružnica tam, kjer se ljudjé bolj pečajo s čbelarstvom. Vred.

berg — mož, ki ga nobena živa duša ni mogla „ultraslovenca“ imenovati in ki je bil poročevalec o tej zadevi, je iz zgodovinskega in národnega ozira (glej „Novice“ 1849. leta 45. list) tako živo priporočal to združenje, da morajo „konst. društvu“ in „Tagbl.“ lasje šetiniti se, ako beró to sporočilo. — To sporočilo je šlo na Dunaj — al če tudi je ministerstvo skok na združenje imenovanih dežel samo kazalo, ostalo je le pri naskoku!

Oglejmo si zdaj malo bolj natančno obstojne dele tako imenovanega ilirskega kraljestva, in sicer narode, ki bivajo v teh deželah.

Čeravno vse številke, kakor v nobeni statistiki, niso do pičice resnične (že 1854. leta niso bile popolnoma tolikošne, od l. 1854. pa se je število še pomnožilo), vendar brez skrbi za namen tega spisa lahko ostanemo pri teh številkah.

Po Kozlerjevem „zemljepisu“ šteje po narodu:

	Prebivalcev		Med temi prebivalci je:			
	skupaj:	Slovencev:	Nemcev:	Hrvatov:	Lahov:	
Kranjska	478.299	453.000	25.000	—	—	
Koroška	301.859	113.000	188.000	—	—	
Goriška in Gradiškanska	195.273	135.000	—	—	60.000	
Istra s kvarnarskimi otoki	230.523	38.000	—	136.000	61.000	
Trst	—	60.860	?	—	?	
z okolico	—	33.414	—	—	—	
		833.274	213.000	136.000	121.000	

Če Slovencem (po rodu) privzamemo Hrvate, iznaša skupno število Slovanov 969.274, Neslovanov pa 334.000 (to je Nemcev 213.000, Italijanov pa 121.000), tedaj vseh teh skor 2 tretjini manj kakor Slovanov.

Če tudi je med Slovenci po rodu velika množica izneverjencev (renegatov), ki stojijo na strani Nemcev ali Lahov, vendar ostaja še zmirom velika večina slovenska.

Po takem bo marsikdo rekel: sezimo kar brž po tej skupini, še Bog, če se nam dá!

Mi nismo tako vroče krvi, če tudi ne trdimo, da ravno naša je prava. Tū je prevdarka na več strani potreba, in slišati je treba vse faktorje, to je slovenske rodoljube vseh onih dežel, ki bi se imele zlití v to skupino, v kateri bi si po tem nasproti stopili trije narodi, ko sta si dozdej povsod le dva nasproti stala. Ko bi Nemci in Lahi politično modrost imeli Švicarjev in da ne bi bilo odpadnikov Slovencev vmes, ki ali nemškutarijo ali so lahoni: mirna bila bi Ilirija! Al tako, ker Nemeč ali Lah hoče povsod le gospod biti, drugi narodi pa naj mu bojo „Bedientenvoll“, žalostna bi bila taka Ilirija! Naj nam tedaj nihče ne očita, ako za tako mešanico nimamo srca, dokler se šopiri Nemeč in Lah, ne spoznaje „vsakemu svoje“, in jima vlada resno ne zakliče: „stojta!“ Da bi bila dunajska vlada že davno zavrnila Laha in Nemca v meje ustavne, ne bil niti temu niti unemu greben tako izrastel, da jej je zdaj še sami nadležen.

Ako bi v Avstriji veljalo načelo to, da vsak narod ima svoje, nihče bi več moči ne iskal v združbi; ker pa je že vlada rajnega cesarja Jožefa si za svoj glavni cilj in konec postavila ponemčenje vseh narodov, zato je toliko pravičnega zahtevanja po združenji tega, kar je nekđaj skupaj bilo in kar skupaj gré.

Ilirija pa je v tem obziru le spet „umetno narejena stvar“, ki se ne opira na to načelo, da bi skupaj prišlo, kar skupaj gré, in Kranjska bila bi že samo po sebi veliko večja dežela, ako bi se jej ne bilo vzelo, kar je njeno bilo v Istri in tudi na Goriškem (glej: Kreutzbergovo sporočilo v 45. listu „Novic“ 1849).

Vendar ne nasprotujemo zložbi omenjenih dežel v ilirsko kraljestvo — saj ga tako ne bo! — ker bi bilo morebiti nekoliko pomagano našim bratom v Istri in na Goriškem, pa tudi na Koroškem; al dokler imamo Slovenci gotov boj z dvema narodoma in vrh tega so vendar še štajarski Slovenci žrtovani nemški supremaciji, dotlé se ne moremo navdušiti za tako zložbo.

Vemo sicer, da s principom združenja narodov po narodnosti ne bili bi Čehi zadovoljni, katerim načelo je zgodovinsko pravo; al — slovenskemu narodu ni pomagano z zgodovinskimi spominki, ako ti ne sežejo v tiste čase nazaj, o katerih „zemljepis“ Kozlerjev piše, da „današnja dežela Slovencev je bila v letu 650. po Krist. rojstvu vdružena velikemu slovanskemu kraljestvu, katero je bil Samo osnoval in ki je segalo notri do Českega, Moravskega in severnega Ogerskega, pa je po Samotovi smrti razpadlo na drobne dele, nad katerimi so v srednjem veku posebni knezi, kakor vojvodi kranjski, koroški, grofi celjski in goriški, mejni grof istrijski in oglejski patrijarh gospodovali, in katerih dežele so v 12. in 13. stoletji polagoma prišle pod krono habsburške rodovine.“

Ako se naši sedanji „drobni deli“ spet ne zedinijo v celoto starodavno, vendar lahko Avstrija v okom pride tiščanju po zedinjenju s tem, da dobi slovenski narod v vsem popolnoma vse to, kar ima nemški in laški.

Tudi slovenski narod se je izbudil in živi, a nemškutarjem in lahomom na ljubo se ne bode več v grob vlegel, — zato bojo že skrbeli zastopniki njegovi.

Spomini na deželni zbor kranjski. Razprave o vpeljanju slovenskega jezika v šolah in uradnih.

(Na dalje.)

Gosp. Kromer je rekel, da ta princip, da je učni jezik najbolji materinski jezik, ni resničen, zakaj če bi ta princip resničen bil, potlej bi morali Eskimos, Botitüdi in Indijanci v severni Ameriki najimenoitnejši ljudje biti. Jaz bi na to odgovoril: Ko bi ta princip ne bil resničen, morali bi Nemci in drugi pravi bedaki biti, ki se ravno v svojem materinskem jeziku podučujejo in imajo povsod materinski jezik za učni jezik. (Smeh.)

Gosp. Kromer pravi, oče naj ima odločevati, v katerem jeziku bi svoje otroke podučevati dal. Gospôda moja, naj imajo te pravice, mi jih nikomur ne kratimo; oče naj odločuje, naj skrbi, da se bode otrok izučil v tistem jeziku, kterege oče za potrebnega spozná; mi tega ne branimo, ako neče oče sina pošiljati v ljubljansko šolo, naj ga pošlje drugam, če hoče, da se podučuje v nemškem jeziku, naj ga pošlje v privatno šolo, ali naj se napravijo nove privatne šole, če je treba, gotovo se taki napravi nobeden upiral ne bo. Al mi skrbimo za slovenski narod; slovenski narod mora imeti pripomoček za izobraženje, in ta pripomoček je le domači jezik. Se vé, da gospodje na uni strani ne pripoznavajo, da bi bil slovenski jezik pripraven za učni jezik in da bi se dalo sploh v slovenskem jeziku izobraževati in podučevati; al meni se zdi, da ti gospodje ne razumejo prav, kaj je učni jezik. Oni mislijo, da je tisti učni jezik najbolji, ki je najbolj izobražen, ali to ni res. Učni jezik je najbolj tisti, kterege otrok najbolj razume, in to je materni. Kaj pomaga siromaku najučenejši jezik od sveta, ako ga pa otrok ne razume. Da je pa naš jezik popolnoma pripraven za poduk, tega mislim nobeden ne bo dvomil. On je že od nekđaj učni jezik v cerkvi, kateri očitata, da je preme-

tena, da zná izvoliti svoja sredstva, ona je od nekđaj z našim slovenskim ljudstvom govorila le v slovenskem jeziku, in to kaže, da je slovenski jezik za nauk najpripravniši. Da je jezik pripraven za nauk, ni treba, da bi bil učen jezik. Poglejmo v zgodovino. Mislite, da so po nemško lomili naši misijonarji, ko so divje Indijance spreobračali? Ali se niso poprej indijanskega jezika učili (čujte, čujte! na levici) in v tem jih učili svete vere pa tudi indijanske bukve pisali, ter tako indijanski narod izobraževali? In gospôda moja, če se ozremo na našo lastno zgodovino slovensko, kaj pripoveduje naša zgodovina o krščanstvu, kako se je med slovanskim narodom razširilo? Zgodovina pripoveduje, da so prišli najpred nemški misijonarji med Slovence širit vero; al njih nauk se ni prijel, ker niso jezika znali, in nazadnje so zginili blagotvorni verski nauki brez vspeha za narod. Tu je zmisli nek slovensk knez, da narod potrebuje narodnih učiteljev, in je poslal po Cirila in Metoda, rekoč: Ona dva, slišim, da znata slovenski jezik, teh tedaj prosim, da mi jih car pošlje. (Dežman: Na Kranjskem ne!) Ta dva sta prišla, sta podučevala v slovenskem jeziku, prestavila sta svete bukve na slovenski jezik in od tistihmal je stalo krščanstvo nepremakljivo med Slovenci. (Pintar: Res je!)

Gosp. Kromer dvomi, ali je naš jezik koristen ali ne. Gospôda moja, meni se dozdeva, kakor so današnje okoliščine, da je. Slovenski jezik je prav koristen, tako, da bode žal tistim starišem, kateri ga zane-marjajo pri svojih otrocih; ni več tisti čas, ko je nemščina bila edino zveličavna v Avstriji.

Poglejmo nekoliko okrog, kje je mogoče še izhajati samo z nemškim jezikom? Poglejmo na Česko, Moravsko, Gališko, Ogersko, Hrvaško, Primorsko, Laško, nikjer ne morete več izhajati samo z nemškim jezikom, pa tudi pri nas ne. Jaz sem popolnoma prepričan, da je neobhodno treba slovanskega jezika in da ne more noben učitelj dobro skrbeti za narod brez znanja slovanskega jezika. (Živahna pohvala na levici in med poslušalci.) Ozrite se malo v prihodnost. V Orientu se odpirajo železnice; zid, ki zapira Turčijo, bo morebiti kmalu podrt, tedaj se ves jug odpre, in kateri jezik bo doli? Slovanski! Čedalje bolj izdeluje tudi Rusija svoje železnice, te železnice ne odpirajo samo neizmer-nih zakladov vsega natornega blaga, ampak bodo tudi prevoznice med Azijo in Evropo. In spet kateri jezik bode tam potreben? Slovanski! Kje morete še samo z nemškim jezikom izhajati? Na gornjem Štirskem, na gornjem Koroškem, na gornjem in doljnem Avstrijskem, na Salcburškem in na gornjem Tirolskem; to je vse, kjer vam samo nemški jezik zadostuje. Odtegnite svojim otrokom znanje slovenskega jezika; ali jih bodete potem le v te kotiče pošiljali, da si bodo kruha iskali? (Živahna pohvala na levici in med poslušalci.)

Tedaj, gospôda moja, je popolna napaka, je greh starišem, je nesreča otrokom, ako se ne skrbi za to, da bi znali tudi slovenski jezik, ki je slovanski, in se je po njem lahko naučiti družih slovanskih jezikov.

Gosp. Kromer na dalje pravi: Res, pravico imamo; al vse drugo je pravico imeti, in vse drugo, zahtevati jo, kar ni dolžnost. Jaz mislim, da v teh obzirih, v katerih mi zahtevamo slovanski jezik, je tudi to naša dolžnost. Ako je učni jezik tisti najbolji, ki ga otrok najbolj razume, to je materinski; ako je to res, potem je naša dolžnost, zahtevati ta jezik. Ako je to res, da se pravica v uradih in sodnijah najbolje izvršuje v jeziku tistih, katerih se tiče, in mislim, da je to res, potem je spet naša dolžnost, zahtevati, da se rabi pri slovenskih ljudéh slovenski jezik.